

429-9
169

С. И. ДАНИЛОВ

СКӨТ КӨРҮМ ПУКТАСЛАС ВӨДІТӨМ

Г.П.Б-ка обяз. экз.
Лнгр. 1931 год
Акт № 4153

ССРС-са јөзјаслөн шөрсә ыга лезан ін
Мөскуа 1931 во.

Главлит А-85032

Заказ № 63

Тираж 6000 экз.

Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР, Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

~~129-9~~
~~169.~~

Коми-3
3-1612

ВОЗКЫВ.

Союзса Народнӧй Комиссаряс Совет скӧт виӧм паскӧдӧм жылыс 1930 во феврал 13-ӧд лунса секретын шуис:

„Индыны совхозяслы, колхозяслы виӧму жүкӧд-
яслы, мед најӧ наӧа кӧрымяс јӧнжыка вежисны сѣ-
лос кӧрымјасӧн, корӧнеплодјасӧн, сојаӧн, медса-нын
индыны пӧскӧтинајас, виӧјас бурмӧдӧм вылӧ.

Отувја овмӧслы вѣт воса план лӧсӧдигӧн урчѣтны
турунјас да корӧнеплодјас кӧјдыс вӧдѣтӧм паскӧдӧм
жылыс, мед ескӧ локтан 3-4 во мыстѣ-нын кӧјдыс-
јасыс вӧлѣ тырмымӧн аслыным, дај виӧмис заграӧцаӧ
петкӧдны“.

Сѣ-кӧ колхозяслы колӧ паскӧдны кӧрым пук-
тасјас, кӧзајас вӧдѣтӧм, шуам, корӧнеплодјас (турнепс,
мӧс свеклӧ, бруква да м.) оз сӧмын кӧрым вылӧ, а
щӧщ ѣ кӧјдыс вылӧ.

Збыл-кӧ думыштан, турунјас да скӧт кӧрым пук-
тасјас вӧдѣтӧм паскӧдтӧг он ѣ вермыв прамеја сув-
тӧдны скӧт вӧдѣтӧм, нѣ порс вӧдѣтӧм. Скӧтӧс вӧлѣ
виӧоны лок виӧјас вывса турунӧн да ѣзас вымын неуна
наӧ кӧрым содтыштӧмӧн. Сы вӧсна најӧ јӧв ѣ јай
вӧлѣ вајӧны зев еща.

Кӧрым кӧзајас, торјӧн-нын корӧнеплодјасӧс паскӧд-
ны щӧктӧ РСФСР-са Народнӧй Комиссарјаслӧн Совет
1930 во декабр 14 лунса постановленӧнын. Сек-
ретын урчѣтӧма паскӧдны став кӧза плӧщадсӧ
19,4% вылӧ, а кӧрым кӧзајас улӧ—турунјас, сѣлос,

корнеплодјас—кѳа шуѳма паскѳдны 51% былѳ, а
урожајсѳ кыпѳдны еѳа былѳ-нын 10%.

Јонакоѳ таво лоѳ турунјас да корнеплодјас улѳ
местатѳ паскѳдѳма да сы вѳсна став совхозјаслы,
колхозјаслы тувсов кѳа дырјі 1931 воѳ щѳктѳма
кѳдысјас чукѳртны, корсны местајас вылыс.

Правітѳлство јона тѳждысѳ корнеплодјас паскѳ-
дѳм вѳсна, кѳа плѳщаѳ ыждѳдѳм вѳсна. Корне-
плодјас сетѳны вывті ыжыд урожајјас, јона пѳтѳсѳс,
дај кыпѳдѳны урожајсѳ мукѳд кѳајаслыс, а сіѳ-кѳ
отсалѳны кыптыны і мукѳд кѳајаслы.

КОРНЕПЛОДЈАСЛѳН КОЛАНЛУНЫС ОВМѳСЫН

Корнеплодјас—медса гырыс урожајјас да бур до-
кодјас сетыс пуктасјас. Бостам кѳт мѳс свеклѳ.
Бура мусѳ бурмѳдѳмѳн, ужалѳмѳн, бура вѳѳтѳмѳн
сјѳ сетѳ 600 центнер гектар вылыс, корсѳ лыѳѳы-
тѳг.

Пѳтѳс сертѳыс, вужѳдны-кѳ сјѳс ѳаѳ былѳ (кіло-
грамм свеклѳ, лѳбѳ 15 кілограмм корјыс пѳтѳссѳ сетѳны
1 кілограмм ѳаѳ мында), сјѳ лоѳ 85 центнер ѳаѳ,
лѳбѳ 150 центнер бур бѳбѳѳаѳ кос турун.

Сулыс лѳбѳ шѳбѳлыс бур урожајѳн мѳ лыѳѳам
25 центнер кѳдыс да 40 центнер іѳас гектар вылыс.
Лыѳѳыны-кѳ пѳтѳс сертѳыс 5 центнер іѳас ѳтѳ цент-
нер ѳаѳ тујѳ, став іѳасыс кутас воѳсасны 8 центнер
ѳаѳкѳд, а став урожајыс гектар вывсыс лоѳ 33 цент-
нер ѳаѳ. Сіѳ-кѳ мѳс свеклѳ сетѳ урожајсѳ куім
мында су да шѳбѳдѳ дорыс, $4\frac{1}{2}$ мында іѳ да зѳр
дорыс.

Кѳрым турунјас—бѳбѳѳаѳ, луцерна, еспарцет,
віка—оз-жѳ сетны корнеплодјас мында урожај. Бур
урожај-нын гектарыс налѳн 50 центнер, а пѳтѳслун
сертѳыс быѳ кык центнер турун вѳчаалѳ центнер
ѳаѳлы.

Сің-кө гектар вылын турун урожај сетө пөтөслунсө 25 центнер һаң мында. Та серті тыдалө—корнеплодјас унжык вајоны урожајсө турун серті куім мында-жө.

Ыжыд урожајыс корнеплодјаслөн со мыј вөсна: најө быдмјас лејоны вывті уна да паскыд корјас, најө кыјоны вывті уна шонді југыдсө да шоныдсө мукөд быдмөгјас серті.

А мі төдам—медыжыд ужыс органическөј веществосө вөчөм куҗаыс (быдмөм куҗаыс) мунө корјасас шонді југөр да углекіслота отсалөмөн, кодөс (углекіслотасө) корјасыс бостөны сынөдсыс да вужјаснас мусыс перјөм ва отсөгөн.

Корнеплодјаслөн уна да паскыд корјасыс, дај вывті паскыд сук вужјасыс. Вужјасыс сылөн пырөны муас пыдөжык мукөд көза вужјас дорыс, шуам, һаң көза вужјас дорыс. Һаңјаслөн вужјасыс пырөны муө метр жужтаөз да сымда-жө пастасө. Корнеплодјаслөн вужјасыс пырөны метрөн жынјөн жужта да метр пастаөз.

Сің-кө корнеплодјаслөн ем зев уна да паскыд корјас да уна вужјас, кодјасөн бостөны сынөдсыс да мусыс сојансө. Сы вөсна і корнеплодјас сетөны ыжыд урожај.

Корнеплодјас оз повны кос поводҗаыс. Кө-қома-кө корнеплодјас, секі омөљ урожај сылөн кос поводҗа вөсна оз-һын ло, көрымтөг он-һын кол. Унаыс кос поводҗа вөсна һаңјас сетөны зев ічөт урожај—2-3 центнер гектарыс. Сізі вөлі черноқомнөј полосаын 1924-өд воын. Корнеплодјас і кос воын сетөны бур урожајјас.

Корнеплодјас первојсө быдмөны зев нөжјө да оз бостны уна ва. А һаң көзајас бостөны уна ва пер-

војсаңыс, дај пöштi помöқыс, шептавтöқыс, медса-
ның бöрја кык вежонсö шептавтöқыс.

Корнеплодјас јона заводитчöны быдмыны јулын,
августын, кор став Сојуз пагта унжык зерјас усöны.
А тајö зерјасыс һаң көзајаслы ползасö оз-ның вајны,
сiјö кадас һаңјасыс унжыклаас воöма-ның-да.

Сiң-кө корнеплодјас кос поводфаыс оз повны.
Најјаслыс көзајас паскөдöм медса-ның колö Украина-
ын, Војвыв Кавказын, Шöр да Улыс Поволжјöын,
көнi зерјасыс омöлажык услöны.

1924-öд воö, зев кос воö Саратовса опытној
станцијаын мöс свеклö воis 260 центнер гектар вы-
лыс. Ставропол округын, Војвыв Кавказын, 1927-öд
воын уналаын шобдi зертöмла шыкi, а мöс соркнi
сетis 500-600 центнер гектар вылыс.

Тащöм примерыд ем вывтi уна. Колхозјас-кө быд
во кутасны көчны корнеплодјас, кукуруза да кос
поводфаыс повтöм мукöд көзајас, најö некор оз
колыны корымтöг.

Урожај лептöм. Корнеплодјас бöрса колö јона
бура виöдны, јона најöс дöчöритны, медса-ның пер-
војсö. Најö көсöны паскыд радјасöн, најöс колö
унаыс небöдны, кокавны, костсö гöрыштавны, јог
туруныс весалöм могыс. Корнеплодјасöс-кө омöла
лоö дöчöритöма, омöл лоö i урожајыс сылөн. Радјасö
да радјас костсö кокалöмыс, гöрышталöмыс бырöдö
јог турунјасöс дај виö васö муас. Сы вöсна корне-
плодјас бöрын codö урожај һаң көзајаслөн, медса-
ның бура codö урожајыс, корнеплодјасö көзигөн-кө
мусö вöли кујöдалöма. Сiң-кө корнеплодјас лептöны
урожајсö i һаң көзајаслыс.

Корнеплодјас codтöны овмöсын скöт көрымјас, а
сiң-кө i кујöд. Унжык көрымөн позö виңны унжык
скöт да буржыка бурмöдны, вынсöдны мујассö. Сiң-
кө корнеплодјас вöдитигөн урожајыс кыптас i став
мукöд көзајаслөн.

Корнеплодјас бур көңны јешшө і сы вөсна, мы налөн і корјыс һөтї оз вош, ставыс вердсө скөтлы. Сїа-кө му вывсыс бостөм став выныс бөр сетсө муыслы да муыс оз жебмы. Һаңјас, шабдї, подсолнечник вөдїтїгөн мыкө мында выныс муыслөн (питательной вешествоыс) көјдысөн да мыјда бокө мунө, оз бергөдсы муыслы.

Сесса корнеплодјас вөдїтөм бур јешшө і мөдторјөн: сїјө кыпөдө јона һаңјаслыс урожајсө, мујассө јог турунјасыс весалөмөн да гагјасыс весалөмөн. Гагјасыс вөјдөрсө олөны јог турунјас вылас, а сесса вужөны һаңјас вылас. Корнеплодјас вөдїтїгөн мї весалам мусө јоггыс, а щөщ і гагјассыс. Еща сојан вөсна да мусө щөкыда һөбзөдөм восна гыгјасыс кулөны.

Корнеплодјас да скөт вїзөм. Корнеплодјасөн позө вердны мөсјасөс дај порсјасөс. Лыстан мөсјаслы корнеплодјасыд вывтї бур көрым. Төлын сїјөн позө вердны турун пыддї, і скөтлөн гыркыс корнеплодјаснас вердөмөн буржыка пуө чорыд көрымјассө—їзассө да турунсө.

Корнеплодјас шусөны јөв вөтлан көрымөн, сїјөн вердїгас јөвсө скөтыс заводїтчө унжык сетны-да. Сїа-кө, колхоз-кө көсјө паскөдны докод вајана скөт вїзөм, вердны скөтсө бура да нормајасөн, сылы колө заводїтны вөдїтны корнеплодјас.

ПЕРЕМЕНА ВӨДІТӨМ.

Куїм переменаөн мујас вөдїтїгөн, коскөм (скөт сы вылын вїзөмөн) улын мусө вїзїгөн да пыр өтї пөлөс һаңјас көзїгөн торја поснї овмөсјасын урожајјас вөліны зев омөдөс, көт ескө кык во мыстї којмө-дас муыс вөлі пыр коскөм улын гөжөмбыд шөјтчө-да.

Һаң көзәјас, өтї-кө, мусө вывтї јона костөны. Полтаваса опытној станцїаын, да Херсонса опытној

мујас вылын тӧдмалӧм петкӧдлӧс: Һаӧ чукӧртӧгӧн мујас вывтӧ косӧс, колӧны зев јон зерјас мусӧ Һеб-чӧдны прамеја, мед ескӧ локтан воас муыс вајс бур урожај.

Тувсов кӧза бӧрсаӧ да Һаӧсӧ чукӧрттӧзыс муыс вӧрчӧдлытӧг кујлӧ тӧлыс 3-4, а арса Һаӧ кӧза-јас кӧзӧм бӧрын муыс вӧрчӧдлытӧг олӧ весӧг во гӧгӧр, оз-кӧ дыржык. Сӧјӧ каднас муыс јона пуксӧ, топалӧ да космӧ. Јог турунјас јона паскалӧны да чӧнтӧны урожајсӧ мукӧд дырјӧ жын вылӧ.

Корӧнеплодјас бӧрын муыс колӧ Һебыд, јог турун-тӧм, тырмымӧн ваа локтан во кежлас. Корӧнеплодјас бӧрын шобдӧ сетӧ урожајсӧ процент 20 вылӧ унжык.

Сӧз-кӧ кујӧм переменаӧн вӧдӧтӧгӧн корӧнеплодјас колӧ вӧдӧтны су бӧрын, id да зӧр воӧвылын. Корӧнеплодјас вӧдӧтӧгӧн медбур ужавны мујас Һол переменаӧн: 1) коскӧм, 2) су, 3) корӧнеплодјас, лӧбӧ картофел, 4) тувсов Һаӧ кӧзајас—id, зӧр.

Јешшӧ-кӧ заводӧтны вӧдӧтны турун кӧза, шуам, бобӧнаӧ, секӧ ковмас мутӧ вӧдӧтны уна переменаӧн, шуам, квајт переменаӧн: 1) коскӧм, 2) су, 3) корӧнеплодјас, картофел, 4) тувсов Һаӧ кӧзајас бобӧнаӧкӧд, 5) бобӧнаӧ, 6) шабдӧ да мукӧд.

Бобӧнаӧ-кӧ кӧзсӧ су вылӧ, позӧ лӧсӧдны сещӧм перемена: 1) вӧкаӧн коскӧм, 2) су бобӧнаӧкӧд, 3) первој воа бобӧнаӧ, 4) мӧд воа бобӧнаӧ, 5) корӧнеплодјас, картофел, 6) зӧр, id. Ташӧм переменаӧн му вӧдӧтӧгӧн корӧнеплодјас, картофел кӧзсӧны бобӧнаӧ бӧрын.

КОРӧНЕПЛОДЈАС УЛӧ МУ КУЈӧДАЛӧМ.

Корӧнеплодјас сетӧны Һаӧјас сертӧ кујӧм мында урожај пӧтӧс сертыс. Сӧз-кӧ најӧ i мусыс бостӧны вынсӧ унжык Һаӧјас дорсыд. Медса-Һын уна корӧнеплодјас бостӧны мусыд азот, калӧј, Һеуна ешажык фосфорнӧј кӧслота.

Тажо табылаас индам, унао шөркоф урожај дыр;
муыслыг бостоны су да мөс свекло гектар вылыс

	Су	Мөс свекло
Азот	34 кгр.	100 кгр.
Калј	30 „	200 „
Фосфорној кіслота	18 „	30 „
Івест	11 „	31 „

Тажо табылаыс тыдало — мулыс свекло босто фосфорној кіслотасо $1\frac{1}{2}$ мында унжык, івест — куім пөв унжык, азот куім пөв-жө унжык, калј — $6\frac{1}{2}$ пөв унжык су серті.

Медем корнеплодјаслыс бостны бур урожај, да на бөрын ескө мед і мукөд көңәјас ез омөльөс лоны, колө сіңкө корнеплодјас улө мусө удобрітны, кујө-давыны.

Медбур мувынсөданөн корнеплодјаслы лоө кујөд. Кујөд кыпөдө корнеплодјаслыс урожајсө быд пөлөс му вылын.

Со көт бостам примерјас.

Полтаваса опытној станціаын шөркофа көкјамыс воөн кујөдавтөм му вылыс бостөма корнеплодјаслыс урожајсө 325 центнерөн гектар вылыс, а кујөдалөм му вылыс — 386 центнерөн. Кујөдыс содіс урожајсө 61 центнер гектар вылыс.

Харковса опытној станціаын (сөд му вылын) вөлі нуөдөма сещөм опытјас: су возвылын вөлі муыс кујөдавсө, а сесса көңсө мөс свекло, а мөдлаын вөлі кујөдавсө вескыда свекло көңөм возвылас.

Шөркофа 8 воөн су көңа возвылын сујөм 360 центнер кујөд лептіс урожајсө мөс свеклолыс онас 81 центнер гектар вылө. Сымдажө кујөдыс, кодөс вөлі сујөма корнеплодјас көңа возвылас, лептіс урожајсө корнеплодјаслыс шөркофа 124 центнер гектар вылө. Быд куім центнер кујөд лептіс урожајјассө өті центнер вылө.

Татыс зев-нын лөсыда тыдалө, кушөм бура уро-
жајсө корнеплодјаслыс содтө кујөд.

Харковса опытној станција вылын опытјас вөлі
вөчөма мөдногжык. Сені скөт свеклө көза возвы-
лын вөлі сујөма мінерала мувынсөданјас. Томасшлак
(фосфорнокіслөј мувынсөдан) вөлі сујөма гектар вы-
лө 3 центнер да сіјө кыпөдіс урожајсө мөс свеклө-
лыс 55 центнер вылө. Мөд кывјасөн-кө, быд 16 кі-
лограмм мувынсөдан содтісны урожајсө 3 $\frac{1}{2}$ центнер.
Та серті тыдалө, корнеплодјас улө бур сујны і міне-
рала мувынсөданјас.

Тані унжык прімерсө вөлі вайөдөма чернозомној
полосаыс. Мінерала мувынсөданјас кыпөдөны јона
урожајсө і мукөд местајасыс. Сені мујасыд гөлжыкөс
быдмөгли быдмыныс коланторјаснас (пітабельној ве-
ществојаснас) да сетчө мувынсөдантө колө унжык
сујны, унжык пөлөсөс — оз сөмын фосфор, а щөш ка-
ліј да азот.

Мі аңылым-нын, корнеплодјас бөстөны муыс азот-
сө да каліјсө јона уна фосфор дорыс. Сы вөсна кор-
неплодјас улө колө сујны суперфосфат кынзі, щөш
каліјној сол да азота мувынсөдан — сернокіслөј ам-
моніј. Тајө мувынсөданјасыс јона кыпөдөны урожајсө,

Важ Ярославскөј губернаын вөчалөм опытјас пет-
көдлісны: суперфосфат да каліјној сол лептісны мөс
соркнілыс (турнепслыс) урожајсө 114 центнер быд
гектарыс, мөс свеклөлыс — 89 центнер гектарыс, брук-
валыс — 157 центнер гектарыс, морковлыс — 4 $\frac{1}{2}$ цент.
гектарыс.

Важ Калуга губ. вөчалөм опытјас петкөдлісны:
гектар вылө петкөдөма вөлі 360 центнер кујөд. Сы
вылө көзөм турнепс сетіс урожај 330 центнер. А су-
перфосфатөн да каліјној солөн бурмөдөм му сетіс 333
центнер мөс соркні.

Важ Псковса губ. вөчөм опытјас петкөдлісны, кы-
зі содө мөс свеклөдөн урожајыс торја сікас мувын-

соданјас муо сужомыс. Быд гектарыс вөлі бостомасодтөд урожај со кызі:

Суперфосфатон му бурмөдөмөн	30	центнер
Каліјнөј солөн	86	„
Селітраөн	93	„
Суперфосфатон да каліјнөј солөн	114	„
Селітраөн да каліјнөј солөн . .	170	„
Став пөлөс мувынсөдансө сужома	186	„

Тажө табыцаыс тыдалө, торјөн муо сужомөн каліј да азот јонжыка лептөны урожај корнеплодајсылыс, фосфора мувынсөдан дорыс. Каліјнөј сол селітракөд кыпөдісны урожајсө $1\frac{1}{2}$ пөв унжык суперфосфат да каліјнөј сол дорыс. Медбура урожајсө лептөны куімнан пөлөс мувынсөданнас мусө вынсөдөмөн.

Кужөд буржык сужны муас арсаңыс, почө і төв-нас лібө тулыснас, сөмын секі колө бостны јонжыка сісмөм кужөд. Кымын уна кужөд лоө петкөдөма му вылө, сымын бур, сымын урожајыс лоө вылын.

Мінерала мувынсөданјас — суперфосфат, каліјнөј сол, сернокіслөј аммоніј — колө муас сужны нечерно-чомнөј полосаын гөрөм возвылас. Гектар вылө колө бостны 4-5 центнер суперфосфат, 2-2 $\frac{1}{4}$ ц. каліјнөј сол да сымында-жө сернокіслөј аммоніј.

Вывті бур вынсөдан корнеплодјаслы — **кујөд ва**. Кіскалөм возвылас колө сіјөс сорлавны кык-куім мында ваөн. Кіскавны кужөд ваөн колө корнеплод-јасөс шочмөдөм бөрас. Гектар вылас колө 100-150 бөчка кужөд ва. Бөчкасө колө лөсөдны сіз, мед ескө кужөд ваыс вескалі самөј радјас вылас. Кіскалөм бө-рын недыр мыгті колө кокавны, мед муыс оз кор-каав.

Кужөд ваын зев уна азот да каліј, а фосфорыс еща. Мед ескө ыжыджык урожај воас, колө јешщө көз-төз војдөр муас сужны суперфосфат.

Вывті бур корнеплодјаслы і пач пөім. Сіјөс колө пуктыны гектар вылө 10 центнер.

Зев-жө бур мувынсөдан корһепплодјас улө курөг, гулу кужөд. Сіјөс позө му вылас петкөдны көт коснас, көт ваөн сорлалөмөн.

Му вылө-кө петкөдсө сіјө коснас, колө бура сіјөс посһөдны да сорлавны 2-3 мында муөн да сізі кожавны ву вылас көзтөзис, лөбө радјасас кіскавны ічөтөкаөн.

Позө лебач кужөдыс вөчны і кужөд ва. Колө сөмын војдөр посһөдны порошок, сөсса сорлавны кык-куім мында ваөн да сіјө ванас кіскавны корһепплодјас шочмөдөм бөрас.

Лебач кужөдын ем уна азот да фосфорһөј кіслота. Кужөдсө-кө кіскавны гуранјасас пунктас посһөдтөг да муөн сорлавтөг, сіјө вермас корһепплодјаслыс став вујсө сотны. Сы вөсна сіјөс пыр колө сорлавны муөн лөбө ваөн. Гектар вылө сіјөс колө сујны 10-15 центһер.

КЫТӨН КУЩӨМ КОРҺЕППЛОДЈАС КӨЗНЫ.

Колхозјас мујас вылын корһепплодјассө заводітисны вөдітны сөмын-на 3-4 во сајын. Сы вөсна сіјөс көзігөн вермасны лоны уна өшыбкајас, колхозјас өмөла-на төдөны корһепплодјассө вөдітөм јылыс-да.

Көн-сурө, шуам, заводітлісны турһепс да морков вөдітны рөсадаөн, а тајө корһепплодјассө рөсәданас һөті оз поз вөдітһысө: турһепсыс мөдләө пунктөна-нас оз кутчөс, а морковлөн вујјыс лөө вывті уна вожа.

Унаөн оз төдны, кущөм корһепплодјас позө вөдітны кущөм рајонын, кущөмјас на пыс сетасны медыжыд урожај. Сы вөсна тані візөдлам, көні кущөм корһепплодјас колө көзны.

РСФСР војладорын, сіз-жө Урал војвыв округасын да војвывладорас Гібырын (тајга полосаас) колө медјона вөдітны турһепс да бруква, ферт позө і мукөдјасөс відлыны. Тајө рајонјасас гөжөмыс же-

һыд дај көҙыд көф. Сы вөсна мөс свеклө да морков
быдмөны омөлжыка турнепс да соркнi дорыс.

Мөс свеклө да соркнi буржык вөдiтны рөсәдәһ
да рөсәдәсө-һын пуктыны му вылас. Секи лөб ыжыд-
жык урожај, өдјөжык кынмавтөч сiңсө воө-да, дај
омөлжыка шыкөны вiҙигас.

Свеклөлөн сортјасыс кык пөлөс. Öтi пөлөс сорт-
јасыслөн — жыңвыјө, весiг унжык-на, свеклөыс быд-
мигас петө муверкөсас, көймөд јукөныс му пыщкөсас
сөмын. Тащөм сортјасыс, шуам, вiж да гөрд Еккен-
дорфскөј да Арһим-Кривенскөј свеклө. Тащөм свеклө-
сө зев кокнi мусыс һещкыныс.

Таҙi-жө быдмөны Оберндорфскөј вiж да гөрд свек-
лө. Налөн вужыс гөгрөс. Еккендорфскөј свеклө
сортјас вәјөны ыжыджык урожајјас Обендорфскөј
сортјас сертi.

Вужнас пыдын пукалыс сортјас пиыс позө инды-
ны — сакарнөј, вiж да гөрд полусакарнөј, маммут,
баррес. Вужыс налөн јос, пукалө ставнас пөштi му-
ас да сы вөсна һещкыны сөкыджык. Керөны најөс
вилајасөн, зырјөн лiбө плугјөн гөрыштөмөн.

ТУРНЕПС.

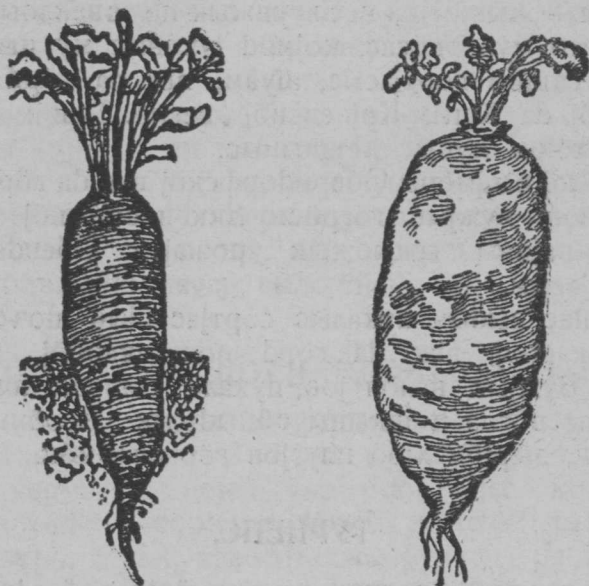
Бур поводәһөн турнепс зев өдјө воө, јона өдјө
мукөд корһеплодјас сертi. Сы вөсна сiјөс позө вө-
дiтны Војвыв рајонјасын.

Мукөд корһеплодјас сертi турнепслы колө унжык
ва. Сы вөсна i турнепсас зев уна ваыс. Морковын-кө
ваыс 86%, мөс свеклөын — 88%, турнепсын ваыс
92%-һын.

Лөһиңградскөј областын, Комi областын гөжөмыс
жеһыд, зеракөф. Сенi вөдiтны корһеплодјас пыщкыс
медбурасө позө турнепс. Танi турнепслөн урожајыс
вылынжык дај пыр өткофжык воө мукөд корһеплод-
јас дорыс.

Лунвымынжык тасан — Нижегородскöй областын, Мари областын, Чувашјас, Татар республикајасын, Ивановскöй, Москваса, Рытывыв областјасын да Белоруссияын турнепскöд щöщ бура почö көзны мөс свеклö да морков.

Турнепс быдмö омөлжык му вылö мукöд корне-плodјас серті. Турнепс лöсыда быдмö i сојöд мујас

вылын, i лыа (супесчанöй) му вылын, кујöдалан-кө мусö кујöдөн.

Турнепс лöсыда быдмö весиг трундајас му вылын да визјас вылын, канавајасөн најöс бура костöм бöрын. Новгородса опытној станцияын бура костöм нур му вылын 10 во чöж шөркөдa воис турнепс 350 цент. гектар вылыс.

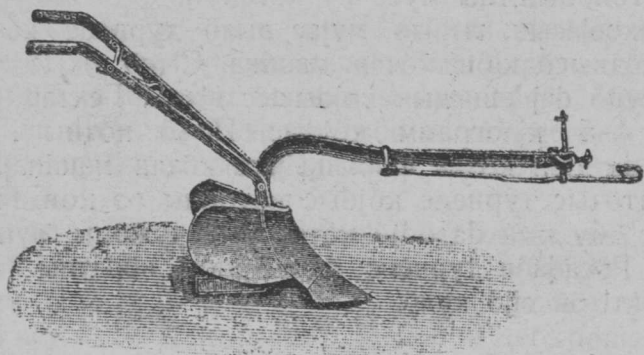
КЫҒИ ТУРНЕПС УЛÖ МУ ЛÖСÖДНЫ.

Турнепс көдөм вылö му гөрсө арсан, а тулыснас пиновтөдө. Муыс-кө төвбыдөн јона пуксас, чорыд, зев

бур тулыснас мусö пиновтны рандалон, пружина пинаон. Мусö колö горны кымынкö лун вождор көзөм воэвылас. Бур урожај турнепс сетас, муыс-кө лод небыд, оз ло јог туруна. Сы сертi i колö мусö лө-содны турнепс улö.

Турнепс воö зев ödjö ($2\frac{1}{2}$ - 3 төлысөн) да сы вöсна көзөмнас термасны зев оз ков. Медбур турнепс көзны јун төлыс воэза жынјас.

Воэжыксö көзныс оз ков, ставсö вермас сојны гаг (му пыш), а јун төлысын көзөм турнепстö оз сешöма сојны, гагыс секi чинö-нын-да. Јешшö-кө со-

рөн көзны, секi вермасны турнепссö шыкөдны јул төлысса жарјас.

Турнепс көзöны лiбö шылыдинö, лiбö отар-мө-дарсаыс гөрыштөмөн бурысјас вијасö, радјасөн. Муыс-кө лыакоф (супесчанöј), сынöдыс бура сетi вет-лö да кујöдалöма-кө кујöдөн, секi позö турнепс көз-ны шылыдинö радјасөн, 45-50 сант. костөн радыс-радö. Абу-кө уна көза, радјассö позö пасјавны гез-јасөн, а гырысжык мујас вылö көзигөн—пуыс вö-чөм пасјаланөн, маркерөн.

Муыс-кө сојöd, көзыд, топалö-кө ödjö, турнепс колö көзны гөрышталөм бурысјасö радјасөн-жö, бу-рыс јылас. Гөрыштавныс колö сiзi, мед ескö öтi рад

(бурыс) шөрсаңыс да мөд рад шөрөңыс вөлі 54 сантиметр. Бурысјассө позө вөчны гөрјөн лібө окуч-
нікөн.

Шылыдинө көзігөн, көт бурыс јылө көзігөн бед-
дөн нуөдны бөрөзда сантиметр кык жұқта кымын
да сіјө бөрөздаас і пуктыны көјдыссө лібө кі помыс,
лібө бутылкаыс (сујоны пробка пыр кушөмкө пөт-
калыс кыз перө).

Көзтөз војдөр бурыссө колө шылөдны куранөн,
мед ескө көңныс позіс өті жұқтаө. Көзөм бөрас ку-
ран мышкөн колө тыртны пуктөм көјдыссө муө да
неуна топөдыштны мусө пу катокөн.

Колхозјасын, гырыс мујас вылө турнепс көзігөн
колө көңнысө кіөн көңан машина. Сізсө ужыс өdjө-
жык мунө дај ешажык көјдысыс вісө. Гектар вылө
көзсө 4-5 кілограмм көјдыс. Позө көңны і пла-
нетон да кіөн көңан фінландіјаса көңан машинајасөн.

Көзтөңыс турнепс көјдыс көтөдны оз ков. Налөн
кышыс абу кыз да өdjө көтасөны, чужөны лун 5-6
мысғі. Рөсадаөн турнепс оз-жө поз вөдітны. Мөд-
лаө пуктігөн сіјө кулө.

ТУРНЕПС дӨЗӨРІТӨМ.

Урожај воөмыс турнепслөн, мукөд корнеплөдјас-
моз-жө, сіјөс дөзөрітөм сајын, медеа-нын пуктөм бө-
рас дөзөрітөм сајын. Турнепс улө мусө јона колө
небзөдны да весавны јог турунјасыс. Јог турун-кө
тыртас, секі урожајыс вермас вывті јона чінны.

Сы вөсна, көјдыс чужтөңыс-кө муыс коркаалас,
лібө јог турунөн тырө, колө пыр-жө радјас костсө
кокавын коканөн, лібө гөрыштавын гөрјөн, лібө
окучнікөн. Он-кө небзөд, турнепс вермас не петны,
оз вермы жугөдны коркасө. Сөмын ужсө тајөс колө
нуөдны відчысөмөн, мед ескө көјдысјасыс ез јона
тырны.

Шылыдинö көзігөн турнепс көйдыссьö колö сорлавы зөр көйдыскөд. Зөрыс чужö регыджык турнепс дорсыс да индас турнепс радјассö. Секі турнепс чужтöчыс-на позö небöдны мусö радјас костас коканјасөн лібö вöла јогвесаланјасөн (пололнїкјасөн).

Кор турнепс быдмас 3-5 сантїметр жуфта, оз-нїн поз сїјöс сорлавы јог турунөн. Секі колö турнепссьö шочмöдавны да ңешкыны јог турунјассö коканјасөн лібö пропашнїкјасөн. Шочмöдны позö кїөн, лібö ічөтїк кокан кофөн 30 сантїметрöз мöд-мöд турнепсöз. Быд позјö позö колны 2-3 петас турнепслыс.

Вежонөн жынјөн мыст кымын первој весалöмсаңыс да шочмöдöмсаңыс колö бара весавны јог турунсö, небöдны вылыса корка мусö. Мöдыс весалїгөн зїкöз вылö-нїн шочмöдöны турнепссьö да колöны сöмын бура быдмысјассö, а мукöдсö ставсö шыблалöны.

Мыјкö дыра мысгї-кö бара кајас јог турун, колö сїјöс радјас костыс бырöдны оучнїкөн, гөрјөн лібö јогвесаланөн, а петасјас костсö ічөтїк кокан кофөн лібö кїөн.

Радјас костсö колö гожöмбыдөн небöдны кыкыс-кујıмыс, кытчöз позö бөрöздаöдыс ветлöдлыны корјассö жугöдлытöг. Сöмын бура дöзöрїтöмөн позö вїдчысны бур урожај. Медса-нїн оз ков сормöдчыны шочмöдöмөн, сїјөн јона вермас чїнны урожај.

ТУРНЕПС СОРТЈАС.

Вojвыв рајонјаслы медбурөн лöоны куз вужја сортјас — Остерзундомскöј, Бортфелдскöј да Јеллов-Танкард. Тајö сортјасыс сетöны медыжыд урожај, дај дыр оз шыкны, вїчныс кокныджык.

Медödjö воö Остерзундомскöј турнепс. Вуж бердыс сылөн јежыд. Сїјö-жö сетö і медыжыд урожај-јас, сöмын сылөн унжык ваыс.

Бортфельдскöй да Желлов-Танкрад сортјас ортсы-
саныс жежыдöс, а јайыс виж рöмаöс. Пöтöслуныс тајö
сортјасас унжык Остерзундомскöй турнепс дорыс.

МÖС ГАЛАНКА.

Турнепс моз-жö војвыв районјасын поçö вöдитны
мöс галанка (брюква). Сені турнепс дорыс ещажык
ваыс, сетö гырыс урожајјас, дај бура поçö виçны тө-
лын. Мöс галанка бура поçö вöдитны рöсadaөн.

Мöс галанка сортјас овлöны гöгрöсöс дај куç-
мöсöс. Медгырыс урожајјас се-
тöны Шведскöй, Гофманскöй,
Банголмскöй сортјас. Тајö сор-
тјасыс гöгрöсöс, јайыс виж. Тімі-
рачевскöй акадeмiја фермаын
најö сетісны медгырыс уро-
жајјас.

Бöрја 3-4 вонас Порховскöй
рајонын (важ Псков. губ.) јона
паскаліс куçöмкö төдтöм мöс
галанка сорт вöдитöм. Сіјö сорт-
сö вајлöмаöс Германiјаыс. Тајö
сортсö кутісны шуны Вышгород-
скöй галанкаөн, медвојдöр көçны кутісны Вышгортскöй
вöлöстын-да. Öнi Порховскöй рајонын вöдитöны јона
тајö галанкасö i көјдыс перјöм могыс.

Мöс галанка вöдитöны, ужалöны, дöчöритöны тур-
непс моз-жö: васöджыкинјасын буржык пуктыны
гöрыштöм бурысјас вылö. Көçны галанка колö тур-
непсыс воçжык, а керны медбöрын — сіјö арса кын-
малöмыс оз пов.

Урожај мöс галанка сетö ещажык турнепс дорыс,
сöмын пöтöслуныс гектар вылас воö турнепс дорсыд
нöтi оз ещажык. Владімірса опытној станціјаын шöр-
кофа куім воөн воіс турнепсыс 400 центнөр гектар
вылыс. а соркiнi — 333 центнөр.

МӖС СВЕКЛӖ.

МӖс севклӖ улӖ буржык мусӖ гӖрны арсаныс. Кымын воӑ гӖран, сымын урожаӑ лоӖ буржык. Воӑ арсаныс гӖрӖм муас унжык колӖ ваыс да быдмӖ-гыслы соӑяныс локтан во кejas.

СевклӖ улӖ кужӖдсӖ поӑӖ петкӖдны тӖвнас да тулыснас гӖрны. Воӑвылын јона кос повод-даныс оз овы да му космӖмыс повны оз ков. МӖдарӖ весиг, тулысын воӑ мӖд-пӖв гӖрӖмӖн муыс ӖдјӖжык шоналӖ да воӑжык поӑас кӖӑны севклӖсӖ.

Арын гӖрӖм муыс тӖв кejas колсӖ пӑновттӖг. Тулыснас пӑновттӖгыд му веркӖсыс воӑжык космас да воӑжык ј поӑас кӖӑны севклӖтӖ.

Тулысын, мыјӖн муыс шурыштас, сјӖс колӖ пӑновтны. ПӑновтӖмыс шыӖдас мусӖ, небӑдас вылі слӖјсӖ да вӑӑас улӖсӖ космӖмыс.

Муыс-кӖ сојӖд, тӖвнас јона пуксас, топалас, секі тулыснас колӖ војдӖр небӑдны 7-10 сантјметр жуӑта кымын култиваторӖн, а сесса пӑновтны.

Кымын воӑ лоӖ кӖӑӖма севклӖ, сымын урожаӑыс воас ыжыджык. СевклӖлӖн кӖјдысыс 2-3-4-Ӗн ӖтӖ кыш пӑын. СјӖ кӖјдыс чукӖр туктӖм вылас колӖ бура уна ва. Сы вӖсна кӖӑны севклӖсӖ колӖ васӖджык муӖ, јона космытӖӑыс. Му космӖм бӖрынас-кӖ кӖӑан, сјӖ дыр оз чуж. СевклӖ оз ков кӖӑны жуӑыда, сантјметр кык жуӑта кымын. ПыдӖ кӖӑӖмӖн севклӖлы сӖкыд петнысӖ муверкӖсас.

Мед ескӖ севклӖ регыджык чужӖ, кӖӑӖм бӖрас колӖ катокӖн топӖдыштны мусӖ. Секі ваыс вылӖ каяӖ кӖјдыс дӑнас да ӖдјӖжык севклӖыс чужӖ. СӖмын мед муыс оз ӖдјӖ космы, колӖ пӑновтны кокнӑдык пӑнаӖн, небӑдны самӖј вылі слӖјсӖ муыслыс.

Гектар выlö мөс свеклө кӱдӱс кӱзан машӱнаӱн колӱ кӱзны 24 кӱлограмм. Радыс-радӱ костыс колӱ лоны 36 сантӱметр.

СВЕКЛӱ дӱӱӱӱӱӱӱӱ.

Свеклӱлӱн урожаӱс воӱ сӱӱӱс дӱӱӱӱӱӱӱӱ сертӱ. Сӱмын бура свеклӱӱс дӱӱӱӱӱӱӱӱ, мусӱ небӱӱӱӱӱӱӱ, кадын шочмӱӱӱӱӱӱӱ бостны почӱ ыжыд урожаӱ. дӱӱӱӱӱӱӱӱ, кадын весавтӱ, шочмӱӱӱӱӱӱӱ урожаӱ чӱнӱ кык пӱв, куӱм пӱв.

Мыӱӱн чужӱ свеклӱыс да лӱӱ кык кор сылӱн, радӱас костсӱ жӱг туруныс весалӱм куза, колӱ кокавыны коканӱн, лӱбӱ гӱрны нарӱснӱ сы выlö вӱчӱм пуктас костӱас гӱранӱн, планетӱн (овлӱ вӱлӱн гӱран даӱ кӱӱн гӱран).

Сӱӱӱн жӱг туруныс бырӱ даӱ небӱӱӱӱӱ мусӱ, вӱӱӱ кӱсмӱмыс.

Жӱг турун весалӱмӱн-кӱ сорман, жӱг турунӱас муысылыс вынсӱ бостасны да костасны мусӱ (вужӱас да корӱас пырыс зев ӱӱӱӱ вавыс муыс мунӱ), а сӱӱӱн ӱ урожаӱсӱ чӱнтасны.

Вежон кык, кык да жын мыстӱ, кор свеклӱлӱн мытчыгас мӱд кык корӱӱн, колӱ шочмӱӱны свеклӱсӱ, колны радӱасас ӱта-мӱдгыс 25 сантӱметр костын.

Шочмӱӱны буржык кыкыс: ӱтчыдысӱ кык кор петӱм бӱрын, костсӱ колны ӱта-мӱдгыс 12 сантӱметрӱн. Секӱ-жӱ весавны жӱггыс. Мӱдысӱ шочмӱӱны, кыӱӱ ӱндӱм-нын, нӱл кор лӱӱм бӱрын, кор свеклӱыс лӱӱ 7-10 сантӱметр жужта.

Свеклӱ колӱ весавлыны жӱг туруныс шочмӱӱдалӱгас куӱмыс кымын, секӱ-жӱ небӱӱӱӱны мусӱ кокалӱмӱн. Кымын жӱг туруныс лӱӱ еща да муыс небыд, сымын урожаӱ лӱӱ бур. Кор свеклӱлӱн корӱасыс паскалӱны да кутасны тупкавын рад костӱассӱ, свеклӱ почӱ еновтны быдмыны ас вылас.

СВЕКЛӨ ДА МӨС ГАЛАНКА РӨСАДАӨН ВӨДІТӨМ.

Вожывла дорынжык, көні гожөмыс жеңыд да арса кынмалөмјас воҗ заводітчөны, мөс свеклө да мөс галанка поҗө вөдітны рөсadaөн. Таҗсө вөдітөмыс уна боксаң бур.

Өті-кө, рөсadaөн вөдітігөн колө зев еща көјдыс, вескыда му былө көҗөм серті. Гектар му былө рөсadaөн пуктөмөн ковмас сөмын 2 кілограмм свеклө көјдыс. Мөд-кө, рөсadaөн вөдітігөн свеклөсө буржыка поҗө віңны му пыщыс. А кор рөсadasө пуктан му былас, секі му пыщыс бырө-һін. Сес-са-өд рөсadaөн свеклөыс сещөма-һін быдмас, јонмас, мыј му пыщ һінөм-һін оз вермы вөчны, сіјө-өд сојө сөмын том, һебыд корјассө.

Көјмөд-кө, свеклө да мөс галанка рөсada поҗө пуктыны град былө да пуктыны сетчө көјдыссө вежон мөдөн воҗжык му былө көҗөм дорыс. Сіҗ-кө быдман кадыс свеклөлөн да мөс галанлөн лоө куҗжык, најө өдіҗжык воасны, а сіҗкө воҗжык, кынмавтөҗ і поҗө керны.

Сөмын со мыј оз ков вунөдны. Рөсadaөн вөдітөм былө поҗө пуктыны сөмын гөгрөс лібө мешөк коҗ кыз сорт свеклө да соркні сортјас. Налөн вужјыс жынсыс уна му веркөсас.

Рөсadaөн свеклө сортјас піыс поҗө вөдітны віж да гөрд Еккендорфскөј свеклө, віж да гөрд Оберн-дорфскөј да Арһым-Кривенскөј свеклө, а галанка сортјасыс — Шведскөј, Гофманскөј да Монголскөј.

Сещөм сортјас, коҗјаслөн вужјасыс (свеклөыс, галанкаыс) һөҗјөһікөн векһалө, јосмө, прөстөј кушман коҗ да ставнас кујлөны муын, рөсadaөн оз поҗ

вѳѳтны: налѳн вужыс лоѳ зев уна вожа, керігас кутасны чегјасны да шыкны візігас. Урожајыс налѳн ічѳтжык-жѳ.

Рѳсада улѳ градјѳрын колѳ бѳрјыны кѳчыд тѳлыс сажѳдаін шонділы паныдѳн. Мусѳ колѳ бура небѳѳдны град вылас, кѳјдыс колѳ пуктыны радјасѳн 10-15 сантѳметр мѳда-мѳдсыс. Кѳјдысјас пуктысѳны бедѳн вѳчѳм поснѳдѳк бѳрѳздајасѳ, кык сантѳметр жуштаѳ.

Кѳјдысѳ-кѳ пуктан сука, најѳ кутасны мешајтчыны мѳда-мѳдыслы да кокјыв каясны, лоѳны омѳлѳс, омѳла і му вылас пуктѳгѳн кутчіасны, дај урожајсѳ оз сетны бурѳс. Пуктѳм вѳзвылас колѳ тѳдмавны кѳјдыслыс чужанлунсѳ. Омѳла-кѳ чужѳ, колѳ щѳкыджыка кѳзны.

Рѳсadasѳ-кѳ лоѳ кѳѳма радѳн-радѳн, секі радјас костсѳ колѳ небѳѳдны, мед вужјас дінас сынѳдыс кокнѳджыка вескалѳ. Секі рѳсада кутас буржыка быдмыны да і рѳсadasѳ бѳрјынысѳ буржык.

Рѳсада вылѳ кѳјдыс пуктысѳ вѳз. Мед ескѳ кынмалѳгѳн вѳјјасѳн оз кынмы, вѳјјас кежлас колѳ вевтѳывлыны рѳгѳзаѳн лѳбѳ іѳасѳн. Рѳсада вылын-кѳ лоѳ му пыщ, колѳ кіскавны рѳсadasѳ лунын ва сора кужѳд ваѳн.

Јог турунјас колѳ ставсѳ весавны. Кор кѳјдысыс чужас да быдмыштас-нѳн, колѳ шѳчмѳдны радјасас, мѳда-мѳд костсѳ колны кык сантѳметр кымын. Му вылѳ рѳсadasѳ колѳ пуктыны, кор сылѳн лоѳ 5-8 кор да вужыс лоѳ кызтанас зѳѳг перѳ кызта кымын.

Пуктѳны рѳсadasѳ му сертѳ, места сертѳ лѳбѳ шылыдѳнѳ, лѳбѳ гѳрыштѳм бурысјас јылѳ. Муыс-кѳ кужѳда, абу јона топыд да ул, позѳ пуктыны шылыдѳнѳ. Куранѳн лѳбѳ маркерѳн вѳчалѳны гез куѳа зев лапкыдѳк бѳрѳзда кодѳс да пуктѳны бѳрѳздајасас мѳда-мѳдсыс 23-27 сантѳметр сажѳ, а радыс радѳ — 35-45 сантѳметр сажѳ.

Муыс-кө сојод, ул да бур муыс лапкыд, рөс-
дасө буржык пуктыны кык гөрыштөм бурыс жылө.

Пуктытөҗыс војдөр рөсдасө колө кіскыштны,
мед сіјө вөлі кокніджык перҗыны мусыс да вужја-
сыс ез орјасны. Пуктыны колө кымөра лунө, өбөд
бөрын, рытја вывжык. Секі рөсдааыс буржыка кут-
чигө.

Град вылыс рөсдасө зев відчысөмөн колө пук-
тавы наберушкаө; пыдөсас војдөр пуктыны көтөдөм
ніщ. Вылысаыс сіз-жө рөсда тупкысгө көтөдөм
ніщкөн, мед рөсдааыс ез космы.

Вөчөм віҗасас рөсда пуктыны вөчөны беддөн
роҗас да сетчө кістышталөны ва. Сесса сетчө пук-
төны рөсдасө, а беднас боксаыс топөдөны мусө.
Корјассө да корјас петанінсө оз ков мунас тыртны.

Пуктөм рөсдасө колө пыр-жө кіскавы ваөн да
сантїметр куім кымын гөгөрыс кіскавы кос муөн,
мед ваыс ез космы өдіјө да ез коркаав.

Рөсдасө-кө пуктөма лөсыда, кіскалөма да гөгө-
рыс мунас кіскалөма, өті кіскалөмыс тырмас быд-
мөм чөж кежлас, абу-кө зев кос поводҗаыс. Кос-кө
поводҗаыс, колө јешшө кіскавы ваөн да вылысаыс
коҗыштны кос муөн.

Рөсда пуктігөн радјас костыс јона таласө. Сы
вөсна пуктөм бөрас колө коканөн кокавы, а пуктө-
ма-кө гөрышталөмөн, костјастыс гөрны окучнікөн.
Кымын-кө лун мыгті колө відлавы рөсдасө да ку-
лөм местаас пуктавы вылөс.

СКӨТ ВЕРДАН МОРКОВ.

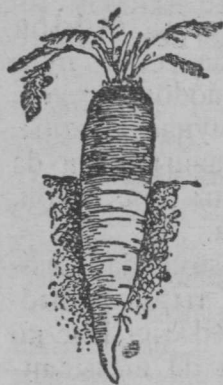
Скөт вердан морков зев пөтөс көрым быд пөлөс
скөтлы. Морковлөн корјыс турнепс да свеклө корјас
дорыс пөтөсжык-жө.

Скөт вердан морковын ваыс ешажык турнепс да
мөс свеклө дорыс 25% мында. Сы вөсна морковлөн

урожајыс көт і ешажык воас лыднас, пөтөслуныс сені турнепс да свеклө дорыс абу ешажык, а мукөд дырји і унжык-на.

Скөт вердан морков оз ков көзны кужөдалөм му вылө, јог турун секи уна лоө. Сіјөс буржык көзны су бөрын лібө, јешшө бур, картупель бөрын.

Морковөс некущөм гаг пөшти оз сој. Морков улө мусө колө гөрны арын воажык. Төв кежлас колны пішовттөг. Төвнас-кө муыс јона пуксіс, топалі, колө жуужыдыка гөрны култиваторјасөн лібө плугөн, а сесса пішовтны.

Морков оз пов тувөев кынмалөм-јасыс да сіјөс позө көзны воажык. Морков көјдыслы чужнысө колө уна ва. Сы вөсна сіјөс колө көзны ул муө, пыр-жө іd да зөр көзөм бөрын лібө өтпырјө накөд. Кос му вылө көзөм морков зев дыр оз чуж дај ічөт урожај сетө.

Морков көјдыс көзтөз војдөр колө лыа сорөн кі костын зыравны, мед најө торјавлөны мөда-мөдгыс. Медгырыс урожајјас сетөны Заалфельдскөј, Луберіхскөј да јежыд віжјура сортјас. Морков колө көзны рајјасөн, радыс-радө костсө вөчны 36 сантиметр. Гектар вылө көзсө 4 кілограмм морков көјдыс.

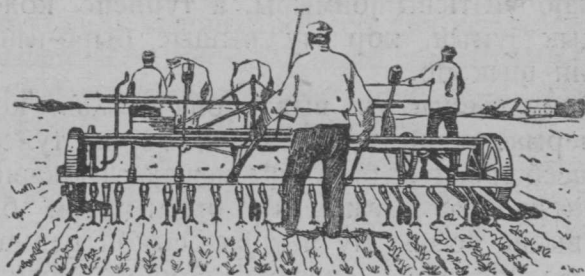
Морков көјдыс зев посні, гектар вылө көзсө еша. Сы вөсна морков көјдыссө колө сорлавны лыаөн (кык-куім мында лыа). Секи лөсыдыка, рөвнөјжыка сіјө көзсас. Көзны оз ков пыдө—2-3 сантиметр пыдаө сөмын. Көзсө морков нароснө градвыв пуктас көзан машінаөн плањетөн лібө көзан машінаөн.

Морков колө јона дөзөрітны. дөзөрітөмыс-кө оз ло кадын да бур, тырө-кө муыс јог турунөн, урожај лоө зев ічөт.

Мыјон мытчыгасны морковлөн петасјас, колѳ пыр-жѳ весавны јогсѳ да коканавны. Јешшѳ бур, кѳѳгас-кѳ морков кѳјдыссѳ сорлалан зѳр кѳјдысѳн, сјѳс пуктыны дасѳд јукѳнсѳ. Зѳр чужѳ воѳ да пасјѳ морков радјассѳ. Секи морков петтѳѳыс-на поѳѳ весавны јог турунсѳ, а зѳрсѳ бѳрнас ңешкыны.

Мыјон морков быдмыштас, колѳ сјѳс шочмѳдны, колны мѳда-мѳдгыс костсѳ 15 санѳиметр. Щѳкыд-жыка-кѳ колан, најѳ кутасны мешајтны мѳда-мѳдыс-лы да урожајыс чѳнѳ.

Шочмѳдигас-жѳ колѳ ңебѳѳдны мусѳ пуктас радјас кост гѳрыштанѳн (пропашњикѳн) да весавны јог

турун. Вежон кык мыгѳи бара ңебѳѳдны мусѳ да весавны.

Морков керны поѳѳ свеклѳыс сорѳнжык, сјѳѳ озжык пов кѳѳыдыс-да. Корсѳ вундалѳм бѳрын морковсѳ оз поѳ колны тѳв да шондѳ вылын. Сјѳс колѳ тупкыны корјаснас, а сесса сјѳѳ-жѳ луннас нуны му вывгыс.

КОРЊЕПЛОД СОЈЫС ГАГЈАС.

Корњеплодјаслы меѳуна ѳок вајѳны му пыщјас. Тајѳѳ—ичѳѳик четчалыс сѳд гаг. Сјѳѳ петѳ воѳ ту-лысын да первојсѳ сојѳ јог турунјас, а кор чужѳны турнепс, свеклѳ, соркњѳ, вуѳѳ на вылѳ да сојѳ корјассѳ.

Пыщ вермө сојны том корӑеплоджасӑс помӑ. Сы вӑсна і унаыс корӑеплоджас кӑӑомыс ӑнӑм оз артмыв, медса-ӑн кор первојјас кӑӑоны. Сы вӑсна пыщ бӑрса јона колӑ виӑӑдны да мыјӑн сјӑ мытчыгас, зӑлы сјӑс бырӑдны.

Медуна локсӑ пыщ вӑјӑ турнепслы, сесса мӑс галанкалы, ещӑжык свеклӑлы. Пыщ медуна петӑ мај тӑлыс первојја жынјас. Унжык сјӑ овлӑ шоныд, кос тулысын. Кӑзыд зера поводда дырјӑ сјӑ омӑлжыка сојӑ.

Вермасны му пыщкӑд позӑ уна ногӑн. Мӑс галанка да свеклӑ колӑ кӑӑны возжык, мед му пыщ лотӑз најӑ уӑитисны јонмыны, а турнепс колӑ кӑӑны сорӑнжык јуӑын, кор му пыщыс бырӑ-ӑн, омӑлжыка-ӑн шыкӑдӑ.

Мед му пыщыс оз вывтӑ јона паскав, колӑ зӑлжыка вермасны јог турунјаскӑд, гӑрны тувсов кӑӑа улӑ мујассӑ арсаӑыс, бырӑдны межајас, ыщкавны тујјас.

Корӑеплоджас чужӑм да быдмыштӑм бӑрын-кӑ корјас вылас лоӑны му дыщјас, сыкӑд вермасӑм мӑгыс колӑ кӑскавны свежӑј кујӑдӑн, табак пыӑӑн, пӑімӑн, лӑбӑ суперфосфатӑн. Пызӑоны сӑж-жӑ петасјассӑ јадјасӑн — хлорӑстӑј барӑјӑн да мукодторјӑн.

КӑЈДЫС ВЫЛӑ КОРӑЕПЛОДЈАСӑС ВӑӑИТӑМ.

Скӑт кӑрым вылӑ корӑеплоджас вӑӑитӑм мӑјан Совет Сојузын ез-на зев вӑжӑн заводӑитны. Корӑеплоджас мӑјан мујас вылын лоӑны сӑмын-на 4-5 во сајын.

Сӑмын корӑеплоджас вӑӑитӑм вывтӑ ӑджӑ паскалӑ. 1927-ӑд воын корӑеплоджас улын вӑлі-ӑн 75 сурс гектар му. Сы вӑсна колӑ корӑеплоджаслыс кӑјдысјассӑ лӑсӑдны асланым овмӑсын. Совхозјаслы да колхозјаслы зев ыжыд выгӑдаӑн позӑ вӑӑитны корӑеплоджассӑ кӑјдыс вылӑ да сесса вузавлыны.

Корнеплодјасөс көјдыс ыло вөфитны кутчистөз. колө 1-2 во чөж төдмавы, кушөмжык корне-плодјас сїјө местаас да сїјө местаса мујас ылас мед-бура быдмөны да урожај вајоны.

Поэ вөдлөг ыло пуктавыны кык пөлөс корне-плодјас, шуам, турнепс, мөс галанка. На пıыс сесса колө бөрјыны өтөкөс, кодї медјона лөсалө сїјө мес-таас. Оз поэ вөфитны көјдыс ыло өтпырјө уна сорт турнепс, лөбө соркнї. Сортјасыс вермасны сорсыны ас костаныс, а сорсөм көјдысыд пыр локжык чїстөј сортсыд, дај сетө омөлжык урожај.

Корнеплодјас—кык вога быдмөгјас. Первој воас најө сетөны зев ыжыд вуж, сетчө чукөртөны запас ыло пїтателнөј вешшествојассө. Сїз-кө медвозза уж-өн корнеплодјасөс көјдысјас ыло вөфитөгөн—буржык вужјас көјдыс ыло колөм. Тајөс колө вөчны му ылас арсаңыс, корнеплодјассө керігөн.

Колө бөрјыны көјдыс ыло сїјө сортыслыс шөр-коддем вужјассө (турнепс-лї, соркнї-лї), оз зев поснїдөс, нї гырысөс. Формаыс да рөмыс колө лоны сешөмөн, кушөм рөма формаа сїјө сортыс.

Вужјассө колө бөрјыны зонвізаөс, вескыдөс (оз чуklassөм), гуранјастөмөс, потластөмөс.

Вужјассө колө бөрјыны корјассө вундавтөз-на. Көјдыс ыло вундавыны корјассө колө чїк мөд ногөн скөтлы вундалөм сертї.

Көјдыс ыло колөм вужјасыс корсө колө вундавыны кор вуж бердсаңыс сантїметр кык ылітї. Кор-јассө чїк вуж бердтїыс некычї оз поэ вундынысө. Сенї самөј емөс почкајас, кытыс тулыснас паскалас-ны, быдмасны четјасыс.

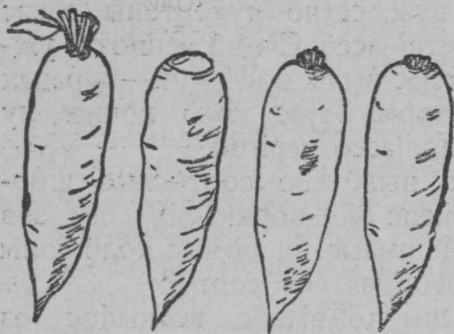
Көјдыс ыло торјөдөм да вундалөм вужјасыс пук-тысө торјөн мукөдөыс, скөт көрым ыло вужјас-гыс. Ем-кө нароснө пөдвал лөбө көјдыс ыло тор-јөдөм вужјасыс-кө лөө пуктөма гөбөчө, најөс колө вічны лыа пıын.

Лыа піас најос колө сүвтөдавны сүвтсөн да мед најө мөда-мөд дінас оз інмыны. Сіңтө сісмыны заводітчөм вужыс оз вісмөд ортчасө, а мөдногыс вермас ставыс вошны. Өті рад пукталөм бөрын вылас поңө сүвтөдлыны мөд рад, сөмыд мед бура најө оз-жө вөлі улыс радыскөд інмыны мөда-мөдас.

Көждыс вылө торјөдөм да скөтлы віңан вужјас віңанінын шоныдыс колө лоны өті градус гөгөр. Лоөкө шоныд, вужјасыд вермасны чужны, быдмыны корјасыс да шыкны.

Көждыс вылө торјөдөм вужјас поңө лыа кынчі і муөн тыртны, сөмын муыс мед ез вөв зев кос, а неуна лапыдкөд.

Поңө көждыс вылө торјөдөм вужјас віңны і гујасын, картупель, галанка моз-жө. Сөмын колө, мед ескө гујасын вөлі кос. Сені сің-жө вужјассө сујны лыа лібө му пыщкө.

Көждыс вылө вужјас-сө поңө пуктыны мујас

вылө, көт град вылө. Мусө сы улө сіјө воас оз ков кујөдавны. Јона кујөда му вылас петас зев уна вожөн да нөжјө кутас воны, сетас ешажык көждыс. Көждыс улө мусө колө гөрны арсаңыс. Тулыснас вылыс гөрны да піновтны (агасавны). Гөрны колө жужыджыка.

Көждыс вылө вужјас пуктыссөны өтпырјө корне-плөдјас көзігөн. Пуктөны најос радјасөн, 70 сантиметр мөда-мөд радсыс да сымда-жө мөда-мөдгыс. Пуктыны поңө најөос лібө көрт зырјөн гуран вөчөмөн, лібө бедөдөн.

Вужјассө колө сујны мукөдыскөд өтвестөң весіг пыдөжык, тупкыны мунас чунь кыза кымын, лібө жужыджыка, мед кымалөмыс ез шыкны.

Најос јона колѳ дѳѳѳрѳтны. Радјас кост, дај мѳда-
мѳд костѳ мусѳ колѳ кокавны јѳг туруныс весалѳм
могыс да васѳ муас вѳѳѳм могыс гѳз-мѳдыс. Таыс
кынѳј јешшѳ колѳ бугрѳтны.

Быд вуж бердѳ сушкысѳѳ бед да сетѳѳ быдми-
гас кѳртавѳѳны быдмѳгјасыс јѳсѳѳн, лѳбѳ бѳнѳн (свек-
лѳлы да морковлы оз ков сушкавнысѳ).

Мед ескѳ воас бур кѳјдыс да мед ѳтпырјѳнжык
воасны, лѳшнѳј вожјасѳѳ вуж бердѳтыс колѳ вундав-
ны, колны сѳмын 3-сан-7 вожјѳѳ. Лѳшнѳј вожјасѳѳ
вундавын колѳ цветѳтѳѳѳыс. Бур лѳѳ, вундалан-кѳ
щѳѳ ѳ бокса вожјасѳѳ.

Кѳјдысыс-кѳ оз во ѳтпырјѳ, сѳјѳс колѳ чукѳртны
кыкысѳн, ѳтчыдсѳ вундавын воѳжык воѳмјасѳѳ, а ѳѳ-
дыр мысѳѳ мукѳдсѳѳ.

Кѳјдыс колѳ бѳстны сек, кор сѳјѳ лѳѳ чѳрыд,
кор сѳкыд-нѳн вундыны гыжјѳн. Гѳрмѳдчыны кѳјдыс
бѳстѳмѳн оз ков, секѳ кѳјдысыс кутас кѳссыны.

Вундалѳм лѳбѳ вужнас ѳѳшкѳм кѳјдыс саdjасѳѳ
пукѳѳны дѳраѳн волсалѳм тѳлѳга вылѳ да нуѳны вѳвт
улѳ. Сѳнѳ-нѳн кѳјдысыс ѳѳкѳѳ воѳ. Шѳныд кос по-
водѳѳа дырјѳ сѳсѳа поѳѳ вартны.

Тѳлѳдѳм, костѳм кѳјдыс пукѳѳны векнѳѳѳк ме-
шѳкјасѳѳ да ѳшѳдѳѳны вышка вылѳ лѳбѳ амбар вѳвт
улѳ. Поѳѳ вѳѳны ѳ кѳстѳмѳн пѳвјас вылын, сѳмын оз
ков кыза пуктыны да колѳ вѳѳны шырјасыс.

ѳѳѳ турнѳпс лѳбѳ соркнѳ вужјыс поѳѳ бѳстны
50-сан 200 граммѳѳ кѳјдыс, свѳклѳлыс—200 грамм-жѳ.

Инв. № 4653

дон 10 ур.

11485

Цена 10 коп.

с. х. 4

Коми-3

3-1612

С. И. ДАНИЛОВ. Возделывание
кормовых корнеплодов.
Перевод УЛИТИНА

На зырян. нареч. яз. коми

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР
Москва, центр, Никольская, 10.